

Tafsīr al-Māturīdī over Surat al-Qadr (S.97): Vertaling en uitleg

Arnold Yasin Mol (Universiteit Leiden, Fahm Instituut, IRTIS)

Voor Abū Mansūr al-Māturīdī (d. 333 AH/944 CE)¹ zijn er twee manieren van exegese (*tafsīr*) bedrijven, (1) *tafsīr*, wat volgens hem gebaseerd is op de profetische Sunna en de meningen van de profetische metgezellen (*Ṣaḥāba*) die de reden van openbaring (*sabab al-nuzūl*) aangeven waaruit de geopenbaarde bevel (*amr*) en intentie (*murād*) gehaald kunnen worden; en (2) *tā'wīl*, de rationele interpretaties van de geleerden, de *fuqahā'*, die via de rationale interpretatie en uitwerking (*bi-rā'y*) deze bevel en intentie tot het uiterste brengen qua betekenis.²

De islamitische traditie heeft meerdere versies geconstrueerd over *hoe, waar en wanneer* de Qur'ān aan de Profeet Mohammed (*ṣaws*) geopenbaard werd. Al-Suyūṭī (d. 1505 CE) beschrijft in zijn *al-itqān fī 'ulūm al-Qur'ān*³ meerdere versies over hoe de openbaring

¹ Abū Mansūr al-Māturīdī is een 10e eeuwse Ḥanafī geleerde die de theologische traditie van Abū Ḥanīfā (d. 150 AH/767 CE) uitwerkte tot een gespecialiseerde theologie (*'ilm al-kalām*) die door de meerderheid van de Ḥanafī wordt aangehangen, en grote invloed heeft gehad op de andere scholen onder de orthodoxe Sunnī, *de ahl al-Sunna wa al-jamā'ā*. Voor meer hierover, zie: Abdur-Rahman Ibn Yusuf, *Islamitische Geloofsprincipes (Een Exegese van Imām al-A'zam's Al-Fiqh al-Akbar)* (Rotterdam: IUR Press, 2015), 14-27.

² Abū Mansūr al-Māturīdī, *Tafsīr Tā'wīlāt Ahl al-Sunna* (Beirut: Dār al-Kutub al-'ilmiyyah, 2005), 1:349. *Tafsīr* is afgeleid van *fasara* en betekent letterlijk 'iets uitleggen'. *Tā'wīl* is van *awala* en betekent 'iets terugleiden tot de eerste of origineel bedoelde betekenis'. Vroege exegese werken hanteerde vaak *tā'wīl* als titel, zoals die van al-Māturīdī en al-Ṭabarī (d. 315 AH/923 CE), waarbij het vooral werd gebruikt voor rationeel-juridische interpretaties en *tafsīr* voor linguïstische en traditionele interpretaties. In latere werken (post-1200 CE) wordt *tā'wīl* vooral gebruikt voor mystieke betekenis. Voor de verschillende toepassingen en exegese genre's, zie: 'Abd al-Karīm al-Shahrastānī, *Keys to the Arcana (Mafātīh al-Asrār wa Masābīh al-Abrār): Shahrastānī's esoteric commentary on the Qur'ān*, trans. Toby Mayer (London: Oxford University Press, 2009), 104-108, 37-50. Hussein Abdul-Raof, *Schools of Qur'ānic Exegesis: Genesis and development* (Abdingdon: Routledge, 2010), 84-110. Mannā' al-Qatān, *Mabāḥith fī 'ulūm al-Qur'ān* (Beirut: Mawsussah al-Risālah, 2009), 295-300.

³ Jalāl al-Dīn al-Suyūṭī, *al-itqān fī 'ulūm al-Qur'ān* (Beirut: al-Maktabah al-'Asariyyah, 1997), 1:116-117.

van de *Lawḥ al-Maḥfūz* tot de Profeet kwam (in volgorde van meest tot minst geaccepteerde versie):

- 1) Op *Laylat al-Qadr* bracht God het in zijn totaliteit tot de laagste hemel (*samā' al-dunyā*), daarna openbaarde Hij het in gedeeltes over een periode van twintig, drieëntwintig, of vijfentwintig jaar. De verschillen komt door de verschillen over hoeveel jaar de [de Profeet] in Mekka verbleef na zijn roeping.
- 2) De Qur'ān was in zijn geheel neergedaald op *Laylat al-Qadr*, en het was tussen de sferen van de sterren. God openbaarde het toen aan Zijn boodschapper stuk na stuk.
- 3) Op een nacht, *Laylat al-Qadr*, de Qur'ān was neergedaald tot de laagste hemel, waarna het over een periode van twintig jaar werd geopenbaard.
- 4) De Qur'ān werd gescheiden van de *Dhikr*⁴, en werd in het huis van glorie (*Bayt al-'izza*)⁵ geplaatst in de laagste hemel, daarna openbaarde Gabriel het aan de Profeet.
- 5) Het was aan Gabriel gegeven die het in de *Bayt al-'izza* plaatste, daarna bracht hij het neer in delen.

In de onderstaande vertaling en analyse van Abū Mansūr al-Māturīdī's exegese (*tafsīr*) van Qur'ān hoofdstuk (*sūrah*) 97 zien wij verschillende discussies over *Laylat al-Qadr*

⁴ *Al-Dhikr*, let. herinnering/vermaning, een veel gebruikte term in de Qur'ān voor de Qur'ān als openbaring (e.g. 3:58, 6:69/90, 7:2/63, 15:6), en openbaring aan alle voorgaande boodschappers (16:43-44, 21:48/105), en wordt hier begrepen als de totaliteit van openbaring zoals deze op de *Lawḥ al-Maḥfūz* staat.

⁵ *Bayt al-'izza*, een niet-Qur'ānische term die door commentatoren ook wel wordt gelinkt aan het veelbezochte huis (*Bayt al-Ma'mūr*) gebaseerd op Q.52:4. Deze bevindt zich in de laagste hemel en lijkt qua uiterlijk op de Ka'aba. De islamitische traditie ziet dit als een hemelse versie van de Ka'aba waar de engelen hun Hajj rituelen uitvoeren. Anderen zien de *Bayt al-'izza* als de plek waar de openbaring gekopieerd wordt door de nobele schrijvers (*al-safarah al-karīm al-kitabayn*), verwijzend naar Q.80:15-16. Al-Bayḍāwī plaatst de *Bayt al-Ma'mūr* in de vierde hemelsfeer, en ziet het dus niet als de *Bayt al-'izza*, volgens hem kan het ook de aardse Ka'aba of de harten van de gelovigen betekenen. 'Abd Allāh al-Bayḍāwī, *Anwār al-Tanzīl wa āsrār al-Tā'wīl*, (Beirut: Dār Ṣādr, 2004), 2:1016.

terugkomen. Wat betekent de naam, wat is er in neergezonden, waarom is het specialer dan 1000 maanden, waarom is er vrede in deze nacht, wanneer is het?

Vertaling en Analyse al-Māturīdī's exegese⁶ van S.97

{ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ }

97:1 Wij hebben hem neergezonden (*anzalnāhu*) in de nacht van de beslissing/bepaling (*Laylati al-Qadr*).

{ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ }

97:2 En hoe kom jij te weten (*adrāka*) wat de nacht van de beslissing is?

{ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ }

97:3 De nacht van de beslissing is beter (*khayr*) dan duizend maanden.

{ تَنْزِيلُ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ }

97:4 De engelen en de geest (*al-Rūḥ*) dalen (*tanazzalu*) erin neer met toestemming van hun Heer voor elke beschikking/bevel (*min kulli amr*).

{ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطَلَعِ الْفَجْرِ }

97:5 Vol vrede (*salām*) is hij tot aan de opkomst (*matla`i*) van de dageraad.

Mekkaans⁷. {97:1} De mensen van interpretatie (*ahl al-Tā`wīl*) zeggen: Dat Hij zegt {**Wij hebben hem neergezonden**}, betekende: de Qur`ān.⁸ En het is mogelijk dat het betekent: *al-*

⁶ Al-Māturīdī, *ibid*, 10:583-587.

⁷ Volgens de tijdgenoot en mede-Ḥanafī al-Jaṣṣāṣ (d. 980 CE) zegt Ibn `Abbās en de meerderheid van de geleerden dat deze *sūrah* geopenbaard is in Mekka. Een andere conflicterende traditie zegt dat Ibn `Abbās heeft gezegd dat het in Medina is geopenbaard. Al-Wāqīdī zegt dat het de eerste geopenbaarde *sūrah* is in Medina omdat het vasten in de Ramadan pas verplicht (*farḍ*) werd na de Hijrah. Al-Alūsī zegt dat deze *sūrah* is geopenbaard toen de Profeet (*ṣaws*) op de minbar zat, dit kan dus alleen in Medina zijn geweest aangezien hij in Mekka geen moskee of minbar had, volgens hem zegt de meerderheid juist dat deze *sūrah* in Medina is geopenbaard. Abū Bakr al-Jaṣṣāṣ, *Aḥkām al-Qur`ān* (Beirut: Dār al-ihyā al-Turāth al-`Arabī, 1405 AH), 373-374. Tāhir ibn `Ashūr, *Tafsīr al-Taḥrīr wa al-Tanwīr* (Tunis: Dār Suhnūn li-l-Nuṣhr wa al-Tawzī`, n.dt.), 30:455-466. Al-Alūsī, *Rūḥ al-Ma`ānī fī Tafsīr al-Qur`ān al-`aẓīm wa al-Saba` al-Mathānī* (Cairo: Dār al-Ḥadīth, 2005), 15:521.

Salām wat later in de *sūrah* genoemd wordt, wanneer Hij zegt: {voor elke beschikking vol vrede}. Dus wat wordt gezegd is: Degeen die zeggen Hij heeft de Qur'ān in *Laylat al-Qadr* neergezonden begrijpen dit op verschillende manieren (*mukhtalifūn*):

Sommigen zeggen⁹: De Qur'ān was compleet (*jumla*) neergezonden¹⁰ tot de laagste hemel (*samā' al-Dunyā*) van de *Lawḥ al-Mahfūz* in deze nacht, en is in de maand Ramadan, want Hij zegt {De maand Ramadan is wanneer Hij de Qur'ān heeft neergezonden (Q.2:185)}, betekende: Hij heeft het van de *Lawḥ al-Mahfūz* neergezonden, daarna naar de laagste hemel op de Boodschapper van God (*ṣaws*) in aparte gedeeltes volgens de specifieke noodzakelijkheid (*qadr al-ḥājah*) ten behoeve van het bevelen (*amr*) en verbieden, het toegestane en het verbodene (*al-ḥalāl wa al-ḥarām*), het corrigerende, en al dat er voor nodig is.¹¹ Sommigen zeggen: Dat het daarentegen is neergezonden van de *Lawḥ al-Mahfūz* in deze nacht van waarde (*al-laylat al-muqadār*) in relatie tot wat nodig is voor het geadresseerde publiek, daarna wordt het neergezonden op de Boodschapper van God (*ṣaws*) in aparte gedeeltes, en God weet het. Daarna worden wij niet geïnformeerd wat deze nacht zo speciaal (*al-faḍīlah*) maakt. [Misschien] omdat er speciale aanbidding erin wordt gemaakt¹², Hij test

⁸ Volgens al-Rāzī geeft het alleen het voornaamwoord van *hu* gebruiken om de Qur'ān aan te duiden de prestige aan van de Qur'ān, en is vergelijkbaar met hoe de openbaring van de Qur'ān in Q.56:77-80 wordt gespiegeld aan het tijdsmoment van de dood (*al-waqt*) in Q.56:83 en deze niet direct wordt benoemd maar wel duidelijk wordt begrepen, en dus hoe belangrijk dit soort tijdsmomenten zijn. Fakhr al-Dīn al-Rāzī, *Tafsīr Mafātīḥ al-Ghayb* (Beirut: Dār ihyā al-Turāth al-‘Arabī, 1420 AH), 32:27. Voor een alternatieve lezing van hoe dit voornaamwoord begrepen kan worden, zie: Micheal Sells, ‘Sound, Spirit and Gender in Sūrat al-Qadr’ in *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 111, No. 2 (Apr. - Jun., 1991), blz. 239-259.

⁹ Het is vooral de profetische metgezel Ibn ‘Abbās (d. 687 CE) die aan deze mening wordt verbonden.

¹⁰ Er zijn meerdere discussies over of (1) Gabriel elke *Laylat al-Qadr* wat van de Qur'ān naar de laagste hemel brengt en dan naar de profeet, of dat (2) alles ook in één keer op de Profeet is neergedaald waar na delen ervan bewust voor hem worden gemaakt over een periode van 20-25 jaar, (3) de meerderheid van de Qur'ān tijdens de maanden van Ramadan zijn geopenbaard, (4) de gehele Qur'ān is neergedaald op de laagste hemel (1e *tanzīl*) en daarna over een periode van 20-25 jaar op Mohammed (2^e *tanzīl*). Zie: Abbas Jaffer en Masuma Jaffer, *An Introduction to Qur'ānic Sciences ('Ulūm al-Qur'ān)* (London: ICAS Press, 2009), 46-53. Ook vroeg men af, baserend op Qur'ān 31:27, of er meer openbaring in de *Dhikr* op de *Lawḥ al-Mahfūz* stond dan uiteindelijk geopenbaard is aan Mohammed. Bij de overgang van 1ste *tanzīl* naar 2^e *tanzīl* werd de Qur'ān van de ongeziene wereld (*‘ālām al-Ghayb*) naar de geziene wereld (*‘ālām al-Shahādah*) overgebracht. Al-Alūsī, *ibid*, 15:523. Het ritueel van het reciteren van de gehele Qur'ān tijdens de Ramadan spiegelt ook dat de Qur'ān in zijn geheel is neergezonden en/of geopenbaard tijdens de Ramadan.

¹¹ Dit maakt de Qur'ān niet een reactieve openbaring, maar wel interactief. Volgens de *Mutakallimūn* en rechtsfilosofen (*Uṣūliyyūn*) is de Qur'ān geopenbaard vanuit Gods assisterende gratie (*lutf*), barmhartigheid (*rahma*, Q.55:1-2), en ter welzijn van de mensheid (*al-maṣāliḥ al-rājiha*). Al-Bayḍāwī, *Anwār al-Tanzīl*, 1:129. Tāhir ibn ‘Āshūr, *ibid*, 1:379-381.

¹² Hier wordt *Laylat al-Qadr* als speciaal gezien vanwege menselijke aanbidding. Er zijn verschillende handelingen en smeekgebeden die worden aangeraden tijdens *Laylat al-Qadr*: (1) complete rituele reiniging (*ghusl*), (2) het geven van aalmoezen (*ṣadaqa*), (3) het zeggen van deze smeekbede: “God U

de schepping in het nastreven van wat men verwijderd [van het slechte] (*al-taghrīb*) en civiliteit (*al-adab*), of het is speciaal vanwege het testen van de engelen en hun verantwoordelijkheden van het nederzenden daarin en de aanbidding op aarde, en het neerzenden van de Qurʾān en soortgelijke.¹³ Of de wijsheid is dat de speciaalheid niet tevoorschijn komt (*lam yutala ʿa*)¹⁴ in een enkele betekenis.¹⁵ En er zijn bepaalde plekken die specialer zijn voor aanbidding, zoals genoemd is: "Een enkel gebed in de Masjid al-Ḥarām is gelijk aan 100.000 gebeden ergens anders, en een enkel gebed in een moskee is gelijk aan 100 gebeden ergens anders behalve de Masjid al- Ḥarām." En God de Verhevene zegt {**en dat de moskeeën** (Q.72:18)} specifieke plekken zijn die specialer zijn dan anderen, omdat er aanbidding in hen wordt gedaan.¹⁶ Het is dus mogelijk dat sommige tijden speciaal zijn vergeleken met anderen, omdat er aanbidding in wordt gemaakt, zoals ook wordt gedaan in deze plekken [zoals de moskee] die duidelijk zijn, maar de speciale tijden zijn niet duidelijk, waardoor het nodig is dat deze tijden duidelijk worden gemaakt¹⁷, en zo is het—God weet het— dat als het wordt verduidelijkt via tekens (*ashīr*), want er is geen provisie (*muʿwnah*)

bent vergevende, U houdt van vergeving, dus vergeef mij (*Allahumma innaka ʿafuww^{um} tuḥibb al-ʿafwa fa ʿafu ʿanni*)", (4) het bidden van vier *rakaʿāt* na het *ʿishā* gebed. Sommige bronnen voegen meer handelingen toe: (5) het zevenmaal reciteren van *sūrah al-Fātiḥa* (S.1) en *sūrat al-ikhlaṣ* (S.112), (6) zeventigmaal of honderdmaal de smeekbede "God vergeef mij en ik zoek berouw bij Hem (*astaghfiru allaha wa aṭūbu ilayhi*)" herhalen, (7) de Qurʾān op het hoofd te leggen en dan verschillende smeekbedes te zeggen, waarbij de fysieke Qurʾān dus als ritueelobject wordt gebruikt. Wahbah al-Zuhaylī, *al-Fiqh al-islāmiyyu wa adillatuhu* (Damascus: Dār al-Fikr, 2008), 3:1623-1625, 1677-1678. Abū Bakr al-Kāsānī, *Bidāʿi ʿ al-ṣanāʿi ʿ tartīb al-Sharāʿi ʿ* (Beirut: Dār al-Kutub al-ʿilmiyyah, 1986), 1:285. http://www.duas.org/laylat_aamaal.htm, benaderd op 04-11-2015.

¹³ Hier wordt *Laylat al-Qadr* als speciaal gezien vanwege de verantwoordelijkheden van de engelen.

¹⁴ Mooie verwijzing naar opkomst (*matlaʿi*) in Q.97:5.

¹⁵ Dit is een typische vorm van *tāʿwīl* discours waarbij meerdere betekenissen allemaal als mogelijk waar worden beschouwd zonder dat deze als conflicterend worden gezien. Op deze manier wordt de reikwijdte qua betekenis van de Qurʾān gemaximaliseerd, wat volgens al-Māturīdī ook de functie is van *tāʿwīl*.

¹⁶ Zie ook de discussie hierover in: Abū Bakr al-Jaṣṣāṣ, *ibid*, 5:373.

¹⁷ "Al-waqt, literally "a period/point in time," denotes, according to Ibn ʿArabi, a designation (*taqdir*) in something that in itself does not admit what is being designated. It is an assumption, in other words, as is the case when one assumes a beginning, middle, or end in a sphere, while the spatiality of the sphere does not admit any of these definitions. With reference to a prophetic tradition that describes time (*zaman*) as being circular in form, Ibn ʿArabi argues that *al-awqat*, as temporal assumptions, are meaningful only with reference to both human spatiality and man's centrality in the world. It is the correlation of the stellar movements with human spatiality that establishes the spatio-temporal order of the world." Samer Akkach, *Cosmology and Architecture in Premodern Islam: An Architectural Reading of Mystical Ideas* (Albany: State University of New York Press, 2005), 172.

noodzakelijk (*talzam*) voor het zoeken¹⁸ omdat het tijdsmoment (*al-waqt*), deze specifieke nacht, beschermt is (*yaḥfaz*). Betreffende de plek (*al-makān*) [waarvan het onduidelijk is wat] de noodzakelijke provisie is voor het vervullen van de functie van die positie, dit is zoals het onduidelijk is op welk tijdsmoment de *Rūḥ* van de mens bij zijn sterven het lichaam verlaat, want wanneer dit wel duidelijk zou zijn, en dus iemand informeert over het einde van zijn leven, een leven gevuld met grote zonde en rebellerie (*ma'siyyah*) en daarmee vrede heeft in de laatste gedeeltes [van zijn leven], en dan opeens spijt zou hebben op het allerlaatste moment. Dus het [het tijdsmoment van de dood of *Laylat al-Qadr*] manifesteert niet, voor het instandhouden [van een leven] van zowel angst (*khawf*) en voorzichtigheid (*ḥidhr*) als hoop (*rajā'*). En daarom zijn er geen duidelijke tekenen voor deze nacht, zodat men de tekenen in alle nachten gaat zoeken, want anders zouden mensen alleen deze nacht vieren, en God weet het.¹⁹ Dan is de vraag over dat de Qur'ān is neergezonden in die nacht, het bewijs hiervoor is Zijn spreken {**Ha Miem, bij het duidelijke Boek, Wij hebben het in een gezegende nacht neergezonden, Wij hebben steeds gewaarschuwd** (Q.44:1-3)} en dat gaat over *Laylat al-Qadr* en is het duidelijke bewijs (*al-bayān*) voor dit. Dan zegt Hij {**En hoe kom jij te weten wat de nacht van de beslissing is?** (Q.97:2)}, dit heeft twee aspecten: Ten eerste, Hij zegt: Jij weet pas totdat Hij jou het laat weten; zoals in Zijn spreken {**Dat behoort tot de mededelingen over het verborgene die Wij aan jou openbaren en die jij noch jouw volk van tevoren kenden. Wees dan geduldig; het [goede] uiteinde komt de godvrezenden toe.** (Q.11:49)}. En het is mogelijk dat Zijn spreken {**en hoe kom jij te weten**} is ter verheerlijking (*al-ta'zīm*) en bewondering (*al-ta'jīb*) van het, en God weet het. En het wordt gezegd: Het neerzenden van dit vers is met de betekenis van geruststelling (*al-taslī*), het maakt deze nacht en de daden in het speciaal. En dan wordt de speciaalheid [van de nacht] aangegeven met {**De nacht van de beslissing is beter dan duizend maanden.** (Q.97:3)},

¹⁸ Bedoelende dat de Qur'ān nergens aangeeft wat precies vereist is om *Laylat al-Qadr* te kunnen weten of hoe te zoeken.

¹⁹ Volgens al-Rāzī is *Laylat al-Qadr* verborgen (*ikhfā*) met de reden (*sabab*) dat men wordt beloond voor het zoeken (*ṭalab*) naar de nacht, het bewijst de noodzaak en beloning voor persoonlijke interpretatie (*ijtihād*) welke nacht het is, en geeft het mensen hoop (*rajā'*) die te vergelijken is met de hoop die men uit Q.2:30 {**Ik weet wat jullie niet weten**} kan halen qua de goede verwachtingen die God met de mensheid heeft. En hij vergelijkt ook de verborgenheid van het tijdsmoment (*al-waqt*) van *Laylat al-Qadr* met het tijdsmoment van de dood. Al-Rāzī, *ibid*, 32:28-29. Op deze manier wordt de onbekendheid betreffende het precieze moment van *Laylat al-Qadr* en het zoeken ernaar onderdeel van het ritueel verbonden aan *Laylat al-Qadr*. Onzekerheid en verwachting qua heilige tijdsconcepten ('sacred time') zijn op deze manier geritualiseerd. Zowel al-Māturīdī als al-Rāzī verwijzen naar de onwetendheid van de engelen in Q.2:30-32 als voorbeeld voor hoe moslims moeten omgaan met de verborgenheid van *Laylat al-Qadr*. Of ze hebben deze interpretatie van dezelfde bron overgenomen (die ik niet heb kunnen vinden, al-Māturīdī was qua theologische en exegetische standpunten bekend bij al-Rāzī en hij citeert hem meerdere malen (al-Rāzī, *ibid*, 5:316, 14:353, 24:492, 27:612), maar het is onduidelijk of hij direct en compleet toegang had tot Māturīdī's *tafsīr*), of zijn beiden zelfstandig tot deze conclusie gekomen, of er is sprake van een algemener gebruik om verborgen kennis of onzekerheid qua bepaalde kennis te verbinden aan Q.2:30-32.

waarover meningsverschil (*ikhtilaf*) is: Sommigen zeggen dat de Profeet (*ṣaws*) de Banī Umayya op zijn minbar zag, en daardoor werd het slecht (*sā'ahu*), en daarna werd [heel *sūrah al-Qadr*] (Q.97:1-6) geopenbaard, betekende: Duizend maanden zal het [de minbar i.e. Het kalifaat] na jou bezet worden door de Banī Umayya, O Mohammed (*ṣaws*)!²⁰ En sommigen zeggen: De daden in het zijn even goed als in een 1000 maanden, en het wordt ook gezegd dat de Boodschapper van God (*ṣaws*) aan zijn metgezellen over een man van de Banī Isrā'īl vertelde die voor 1000 maanden *jihād* op de weg van God deed, en dat was heel machtig voor hen. En toen openbaarde de Verhevene {97:3}, betekende: de daden hierin zijn zo goed als de *jihād* van die man in 1000 maanden.²¹ En hieruit wordt verkregen dat 1000 maanden wordt genoemd als een vorm van metafoor (*al-tamthīl*)²² en is niet bedoeld als een tijdstandaard. Betekende: beter dan een 1000 maanden en meer, omdat een bepaalde kwantiteit (*al-taqdīr*) bedoeld is ter demonstratie van een essentiële hoeveelheid, en ter demonstratie dat iets het onderscheid en benadrukt. Dus het is niet de bedoeling om de hoeveelheid te beperken, en is zoals Zijn spreken {**Vraag om vergeving voor hen of vraag niet om vergeving voor hen. Al vraag jij zeventig maal om vergeving voor hen, God zal hun niet vergeven.** (9:80)}, dus op deze manier bedoelt. Dan is er ook meningsverschil over de benaming van *Laylat al-*

²⁰ Via deze reden van openbaring traditie (*sabab al-nuzūl*) wordt deze *sūrah* een politiek statement, los van het openbaringsproces, of enige 'sacred time', en wordt het regime van de Banī Umayyad (661-750 CE) als Goddelijk goedgekeurd neergezet, en de 'Abbasieden (750-1258 CE) als slecht. Ook wordt het vers hiermee een tekst die reageert op gebeurtenissen voorbij de dood van Mohammed. Al-Rāzī geeft een compleet tegenovergestelde variant van deze *sabab* waarbij de Profeet in zijn slaap ziet dat de Banī Umayyad één voor één op de Profeet zijn minbar regeert en dat dit Gods *qadr* is, en toen werd *sūrat al-Qadr* geopenbaard waarin de heerschappij van de Umayyads op duizend maanden, 83 jaar, berekend werd gegeven. Daarna citeert al-Rāzī de Mu'tazila Qāḍī 'Abd al-Jabbār die deze *sabab* traditie belachelijk maakt door ervan te maken dat God niks goeds noemt over de heerschappij van de Umayyads, maar juist dat deze duizend maanden afschuwelijk (*madhmūmah*) waren. Al-Rāzī vindt deze mening zwak en de heerschappij van de Umayyads juist geweldig ('*azīm*) met werelds geluk en dat het niet verboden is om deze *sūrah* te verbinden aan die periode van werelds geluk. Al-Rāzī, *ibid*, 32:231. Deze *sabab* is een typisch voorbeeld van een mogelijk gefabriceerde traditie om het regime van de Banī Umayya te presenteren als Gods *qadr*. Zij werden hiervoor aangevallen door vele theologen, waaronder Ḥasan al-Basrī (d. 728 CE), die hen erop wezen dat God nooit onrecht goedkeurt en zij dus zich niet kunnen verschuilen achter ideeën van predestinatie.

²¹ Voor bespreking en gradatie van deze reden van openbaring (*sabab al-nuzūl*), zie: Wahbah al-Zuhaylī, *Al-Tafsīr al-Munīr fī al-'Aqīdah wa al-Sharī'ah wa al-Minhaj* (Damascus: Dār al-Fikr al-Ma'āsir, 1418 AH), 30:331.

²² Al-Māturīdī legt *tamthīl* uit als: "Hetgeen wat toevoegt aan het misleidende tot iets (*adhāf al-taghrīr ilayhā*); omdat wat is van het versierende (*al-tazyīn*) en vermooiende (*al-tahsiyīn*) in het oppervlakkige (*al-zāhar*), en het getoonde verblijdt en pleziert hen, en [het tonen van] de [werkelijke] essentie is voor wie [gebruik maakt van] het onderscheidende (*al-tamiyīz*) en het beredenerende (*al-'aql*) en doordachte (*al-fahm*) en [zodat] de werkelijkheid van het versierende en vermooiende [duidelijk wordt dat het] misleidend is, dus behoort het oppervlakkige tot het misleidende [en die behoort tot de weg van] de metafoor (*al-tamthīl*).“ Al-Māturīdī, *ibid*, 8:322.

Qadr. Sommigen zeggen: Een nacht van gebod (*al-ḥukm*) en lotsbepaling (*al-qaḍā*), in het wordt geboden en bevolen wat Hij wilt dat is in dat komende jaar (*al-‘ām al-maqbul*).²³ Zoals in Zijn spreken {**waarin iedere wijze beschikking afzonderlijk wordt beslist** (*al-ḥakīm*) (44:4)}. Of het wordt zo genoemd omdat deze nacht bedoeld is voor bepaling (*qadr*) en randschikking (*manzilah*) met God de Verhevene, want iets groots is beschreven met *qadr* en *manzilah*. En ook de naam *Laylat al-Mubārakah*²⁴, omdat het is geopenbaard erin met zegeningen en barmhartigheid van God de Verhevene voor Zijn schepping. Of het is *mubārakah* vanwege de vele werken in het zoals aanbedding. En de Machtige en Majestueze zegt {97:4}. Sommigen zeggen dat de *Rūḥ* hier Gabriel (*as*) is, zoals de Verhevene Zijn spreken {**en daarmee is de betrouwbare Rūḥ neergedaald** (26:193)}. En sommigen zeggen: de engelen verantwoordelijk over de schepping, zoals de engelen verantwoordelijkheid met de nakomelingen van Adam (*Banī Adam*). En het is mogelijk dat de *Rūḥ* hier barmhartigheid (*al-Raḥma*) is, betekende: de engelen worden nedergezonden met barmhartigheid. Over de naam *Mubārakah* via wat is neergezonden in het van zegeningen. Dan is er meningsverschil over Zijn spreken. Sommigen zeggen: betekende dat in deze nacht de engelen en de *Rūḥ* neer worden gezonden. En het wordt gezegd over {**in het**}, betekende: in de engelen. En de Machtige en Majestueze zegt {**met toestemming van hun Heer**}, betekende: zij dalen neer via het bevel van hun Heer. En de Machtige en Majestueze zegt {**voor elk bevel vrede**}²⁵, sommigen zeggen: betekende via alle bevelen is het bepaald in dat jaar op aarde²⁶, en zoals al-Qatābī zegt: {**voor elk bevel vrede**}, betekende via alle vredige bevel. En het wordt gezegd: via alle bevel regelt God het, betekende, de engelen weten niet wat God de Verhevene voor hen heeft bepaald, behalve wat God aan hun doorgeeft.²⁷ En de

²³ Verwijzing naar dat jaarlijks de *qadr* voor dat jaar wordt neergezonden. Ook al weet God alle mogelijke gebeurtenissen, en schiept Hij deze tot een realiteit, zijn niet alle daden door Hem bepaald aangezien sommigen voortkomen uit onze vrije wil. God kent onze vrije wils beslissingen al, en Hij brengt deze tot realiteit. Een centrale stelling in de Islamitische theologie is dat God alles in de schepping via Zijn wil tot realiteit brengt, al het goede en kwade, maar hij wenst het laatste niet want dat is absurd (*murīd al-khayr wa al-sharr al-qabīḥ wa lakin laysa yurḍā bi-muḥāl*). De Hanafī-Māturīdī benadrukken dat de lotsbepaling zoals beschreven op de *Lawḥ al-Maḥfūz* in de vorm van beschrijving is en niet in gebod (*bi-l-wasf wa lā bi-l-ḥukm*), het is een uitdrukking van Zijn eeuwige kennis van wat is en zal zijn, en is niet het bepalen van het lot van alle dingen waardoor er geen vrije wil meer mogelijk zou zijn in de schepping. De vrij genomen keuzes en resultaten staan beschreven, maar zijn niet bepaald door God zelf. Zie: Mullā ‘Alī al-Qārī, *Sharḥ Kitāb al-Fiqh al-Akbar* (Beirut: Dār al-Kutub al-‘ilmiyyah, 2007), 74-75. Fakhr al-Dīn al-Rāzī, *ibid*, 9:379.

²⁴ Gebaseerd op Qur’ān 44:3 {**Wij hebben het in een gezegende nacht neergezonden**}.

²⁵ Door het anders te reciteren ontstaat een andere betekenis, recitatievormen (*qirā’āt*) worden op deze manier vormen van *tafsīr*. Dit is ook de reden waarom er een discussie was over deze *sūrah* uit 5 of 6 verzen bestaat. Zie Tāhir ibn ‘Āshūr, *ibid*, 1:379-381.

²⁶ In deze interpretatie nemen de engelen naast de openbaring ook elk jaar de *qadr*, de lotsbestemming, van het nieuwe jaar mee. In dit theologisch beeld wordt het lot op een cyclische wijze de wereld in gebracht.

²⁷ Verwijzing naar Qur’ān 2:32 {**Zij zeiden: "U zij geprezen! Wij weten slechts wat U ons hebt onderwezen. U bent de wetende, de wijze**}.

Machtige en Majesteuze zegt {vrede is}, het wordt gezegd: de engelen worden neergezonden via hun vleugels met vrede, barmhartigheid en vergeving van God de Verhevene. En sommigen zeggen: betekende het is een veilige nacht want het brengt geen kwaad (*sharr*) voort en Satan wordt niet gestuurd (*yurasul*) in het tot zonsopgang.²⁸ En sommigen zeggen: het is vrede van de engelen, betekende, de vrede van de engelen op alle gelovigen. En sommigen zeggen {voor elk bevel vrede} betekend dat men van alle soorten plagen en afflictie veilig is. En het wordt genoemd in de Verhevene Zijn spreken {Hij heeft een gevolg voor en achter zich die hem op Gods bevel bewaken. (13:11)}, zoals gezegd door sommigen: zij beschermen tegen de straf (*‘adhāb*) van God. En sommigen zeggen: zij beschermen via het bevel van God de Verhevene, en dat wordt eruit verkregen. En met Zijn spreken {97:4-5} zijn er twee aspecten. En Hij zei {tot aan de opkomst van de dageraad} van waaruit wordt verkregen, betekende dat de zegeningen die genoemd worden er zijn tot zonsopkomst. En wat eruit wordt verkregen is dat de engelen op aarde zijn tot aan zonsopkomst, en het is overgeleverd van Ibn ‘Abbās (*ra*) dat hij het reciteerde als {voor elk bevel vrede}, en hij zei: betekende de engelen. Dan zeggen sommigen: er is een meningsverschil over de overleveringen van de Profeet (*ṣaws*) over wanneer het *Laylat al-Qadr* is. En er is ook meningsverschil onder de Sahabāh (*ra*) over dit: het is overgeleverd van ‘Abd Allāh bin Anīs over de Profeet (*ṣaws*), hij zei: ”Zoek in de laatste 10, en zoek het in alle oneven [dagen].“ En het is overgeleverd door ‘Abd Allāh ibn Mas‘ūd (*ra*) dat hij zei: De Boodschapper van God (*ṣaws*) zei: ”Een nacht in de 19e van Ramadan, en de 21e nacht, en de 23e nacht.“ En het is overgeleverd door Ibn ‘Umar (*ra*) over de Profeet (*ṣaws*) dat hij zei: ”Zij zoeken *Laylat al-Qadr* in de 7 laatsten.“ En het is overgeleverd dat het in de 27e is, en door ‘Abd Allāh ibn ‘Umar dat: De Profeet (*ṣaws*) werd bevraagd over *Laylat al-Qadr*, en ik luisterde, en hij zei: ”Het is in heel (*kulli*) de Ramadan.“ [...] Het is een nacht als de 27e of de 29e, behalve dat wat is overgeleverd door *Tawātir*²⁹ van de Boodschapper van God (*ṣaws*) in dat Hij ons informeert via een teken (*bi-li-shārah*)³⁰, en dat ernaar toe gezocht wordt, hoe het

²⁸ Dit is een typisch aspect van ‘sacred time’ waarbij hetgeen wat de aarde corrupteert tijdelijk verdwijnt, het profane valt hier dus samen met Satan.

²⁹ Een *Tawātir* is een Ḥadīth of gezegde (*khābar*) die is overgeleverd in elke stap van de fases van de overleveringsketting (*sanad*) via meervoudige overleveraars (de algemeen geaccepteerde criteria is 10 overleveraars), waarbij het rationeel vastgesteld kan worden dat deze overleveraars deze overlevering niet zagen als een fabricatie (*ikhtilāq*) of er allemaal over gelogen kunnen hebben. Een *Mutawātir* geeft noodzakelijke kennis (*al-‘ilm al-ḍarūriyya*). Elke *ṣahīḥ* overlevering dat niet aan deze criteria voldoet, maar wel een authentieke *sanad* heeft, heeft de status van that *Aḥād* (enkelvoudig-overgeleverde traditie) en geeft alleen conditionele of mogelijke kennis (*al-‘ilm al-mutawaqqif*), die verder onderzoek vereist. Maḥmūd al-Ṭaḥḥān, *Taysīr Muṣṭalah al-Ḥadīth* (Riyadh: Maktabah al-Ma‘ārif li-INushr wa al-Tawzī‘a, 1425 AH), 23-25, 27.

³⁰ Volgens een overlevering van Ibn ‘Abbās weten mensen dat het *Laylat al-Qadr* is geweest doordat de nacht niet heet of koud was, en dat de volgende ochtend de zon bij zonsopgang een zwak rode gloed heeft. Zie de discussie hierover, en de gradatie van deze overlevering, in: Al-Zuḥaylī, *ibid*, 3:1625

ook gezocht wordt in de nachten. En op dit aspect die uit de overgeleverde tradities komen zonder afwijzing, want het is allemaal authentiek-overgeleverd (*ṣaḥīḥ*). Het is in het ene jaar soms sommige nachten, het andere jaar in andere nachten, en in een andere jaar de laatste 10 van de Ramadan, en in een ander jaar de 10 middelste, en in een ander jaar de eerste 10.³¹ En God weet door waarheid. [einde tekst]

Appendix I: Vergelijkingstabel Exegeses S.97

Q.97:1	أنزلنا { Wij hebben het neergezonden }	ليلة القدر { nacht van bepaling }
Al-Muqātil (d. 722 CE) ³² :	De Qur'ān	
Al-Māturīdī (d. 944 CE):	De Qur'ān; vrede (<i>salām</i> , Q.98:5)	<i>Laylat al-Muqadār</i> ; <i>Laylat al-Mubāraka</i> (Q.44:3); nacht van gebod (<i>ḥukm</i>) en bepaling (<i>qadā</i>); laatste 10, alle oneven dagen, 19 ^e , 21 ^e , 23 ^e , 7 laatste, 27 ^e , heel de Ramadan, 29 ^e , de 10 middelste, de eerste 10
Al-Samarqandī (d. 985 CE) ³³ :	De Qur'ān; provisie (<i>rizq</i>) van God	Nacht van bepaling
Al-Māwardī (d. 1058 CE) ³⁴ :	Gabriel, Qur'ān	Laatste 10 oneven, hele maand, 21 ^e , 23 ^e , 24 ^e , 27 ^e , een van de tekenen is

³¹ Nergens linkt al-Māturīdī deze tien dagen spectrum aan de rituele 10-daagse terugtrekking in de moskee, de *itikāf*, die onderdeel is van de Ramadan rituelen. Ook bij zijn exegese van Q.2:187 bespreekt hij wel de voorwaarden van *itikāf*, maar bespreekt niet de aanwezigheid van *Laylat al-Qadr* in relatie tot deze terugtrekking. Al-Māturīdī, *ibid*, 2:83-85. Zij kunnen dus qua 'sacred time' elkaar wel overlappen, maar vallen niet samen, elk hebben eigen voorwaarden, rituelen, en beloningen. Dat het twee aparte 'sacred times' zijn wordt ook bevestigd door de bewoording van 'Abd al-Rahman al-Jazīrī (d. 1941 CE) die in zijn Fiqh encyclopedie zegt dat het smeekgebed tijdens *Laylat al-Qadr* alles overtreft (*taghallab*), maar niet de waarde van 'itikāf omzeild (*yunqis*). Voor de voorwaarden en rituelen van *itikāf*, zie: Al-Zuḥaylī, *ibid*, 3:1749-1784. 'Abd al-Raḥmān al-Jazīrī, *Al-Fiqh 'alā l-madhāhib al-arba'a* (Cairo 1994), 1:451-456. Volgens al-Zuḥaylī is de 27^e nacht volgens de meerderheid *Laylat al-Qadr*. Voor de bespreking en gradatie van bovengenoemde overleveringen, zie: Al-Zuḥaylī, 3:1623-1624. Al-Alūsī, *ibid*, 15:523-525.

³² Muqātil ibn Sulaymān, *Tafsīr Muqātil ibn Sulaymān* (Beirut: Dār al-ihyā' al-Turāth, 1423 AH), 4:771-772.

³³ Abū al-Layth al-Samarqandī, *Tafsīr al-Samarqandī aw Bahr al-'ulūm* (Beirut: Dār al-Kutub al-'ilmiyyah, 1993), 3:601-602.

³⁴ Abū al-Hassan al-Māwardī al-Basrī, *al-Nukat wa al-'Uyūn Tafsīr al-Māwardī* (Beirut: Dār al-Kutub al-'ilmiyyah, n.dt.), 6:311-314.

		een zon zonder stralen in de ochtend
Al-Qushayrī (d. 1072 CE) ³⁵ :	Barmhartigheid van Gods heiligen (<i>rahmah al-Awliyā' ihu</i>)	De <i>Qadr</i> van de ego's (<i>nufūs</i>) van de aanbidders; de <i>Qadr</i> van het bestaan en de <i>Qadr</i> van getuigenis (i.e. de wereld); verwijst naar het verspreiden van <i>Qadr</i> die nacht
Al-Rāzī (d. 1209 CE):	De Qur'ān; neerdaling is het rentmeesterschap (<i>khalifah</i> , Q.2:30); herinnering (<i>dhikr</i> , Q.15:9)	<i>Qadr</i> bestond vóór de schepping en <i>Laylat al-Qadr</i> is wanneer het boek met de <i>Qadr</i> van alle schepping was neergezonden (Q.54:49); nacht van bepaling van alle zaken en geboden (<i>Laylat taqdīr wa al-Aḥkām</i>); 1 ^{ste} nacht van Ramadan, 17 ^e , 19 ^e , 20 ^e , 23 ^e , 24 ^e , 25 ^e , 27 ^e , 29 ^e , laatste 3, laatste 9,
Abū al-Su'ūd al-Efendī (d. 1574 CE) ³⁶ :	De Qur'ān	Laatste 10

Q.97:3	لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ {beter dan duizend maanden}
Al-Muqātil (d. 722 CE):	Daden duizend maal beloond
Al-Māturīdī (d. 944 CE):	Duizend is metaforisch; is beter vanwege aanbidding erin; daden erin worden vele malen beloond; 1000 maanden zal de Bani Umayyad regeren
Al-Samarqandī (d. 985 CE):	Daden duizend maal beloond
Al-Māwardī (d. 1058 CE):	Daden duizend maal beloond; <i>Laylat al-Qadr</i> is beter dan duizend maanden leven; de heerschappij van profeet Salomo en Dhū al-Qarnayn waren beiden 500 maanden elk, wat samen 1000 maanden maakt, dit maakt de daden in <i>Laylat al-Qadr</i> hetzelfde als hun twee heerschappijen samen

³⁵ 'Abd al-Karīm al-Qushayrī, *Latā'if al-ishārāt* (Egypt: al-Hayī'ah al-Misriyyah al-Āmmah li-Kitāb, n.dt.), 6:311-314.

³⁶ Abī al-Su'ūd al-Efendī, *Tafsīr Abī Su'ūd aw irshād al-'Aql al-Salīm ilā Mazāyā al-Kitāb al-Karīm* (Quetta: Maktabah al-Ma'rūfiyyah, 2011), 6:452-453.

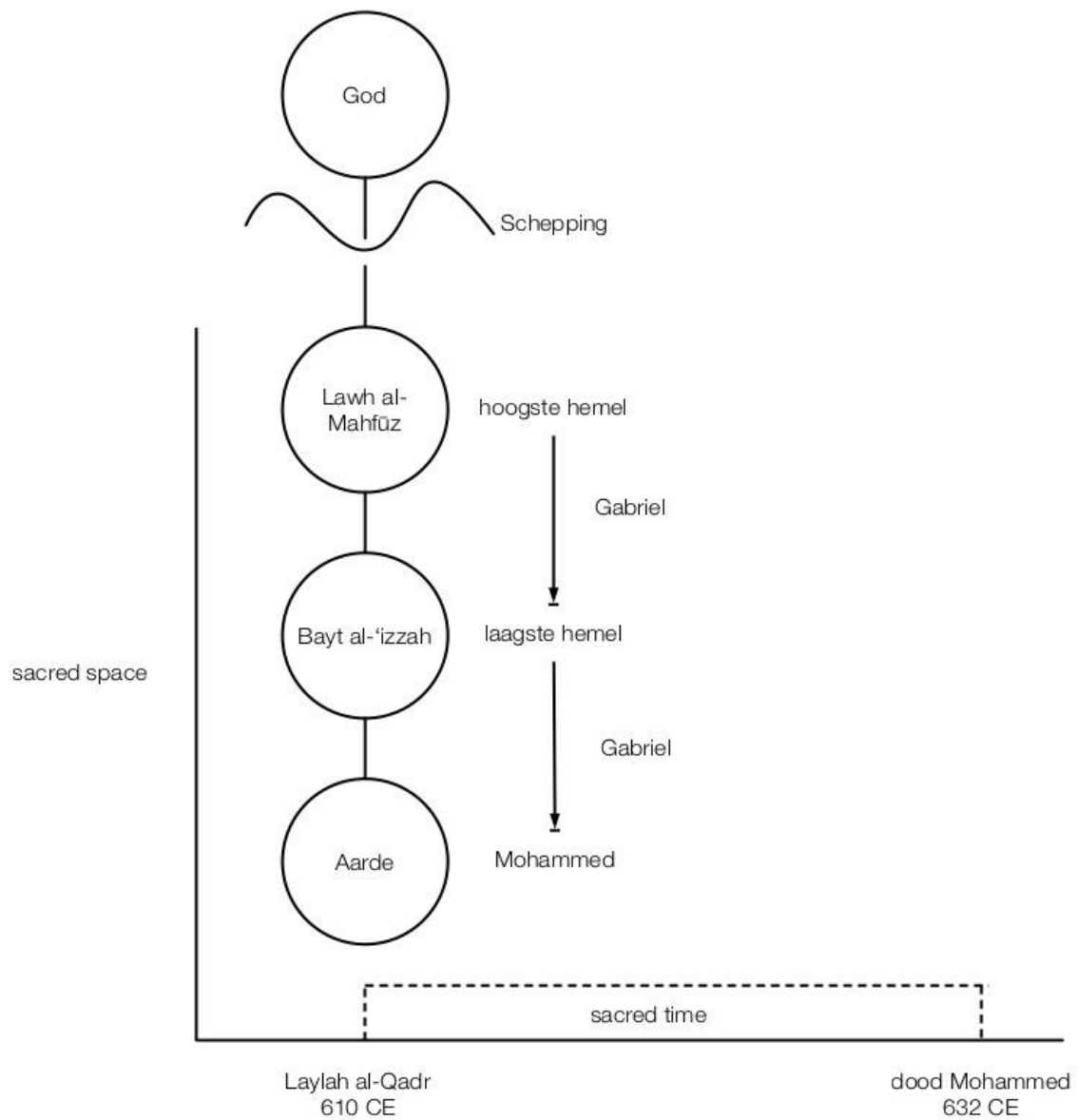
Al-Qushayrī (d. 1072 CE):	<i>Laylat al-Qadr</i> is beter dan duizenden maanden zonder <i>Laylat al-Qadr</i> ; het is een korte nacht voor de geliefden (van God) qua conversatie (met God)
Al-Rāzī (d. 1209 CE):	Aanbidding erin is 1000 maanden waard; 1000 maanden is een lang leven van meer dan 80 jaar, waarmee de zonden van een leven vergeven kunnen worden; 1000 maanden zal de Bani Umayyad regeren
Abū al-Su‘ūd al-Efendī (d. 1574 CE):	De heerschappij van profeet Salomo en Dhū al-Qarnayn waren beiden 500 maanden elk, wat samen 1000 maanden maakt, dit maakt de daden in <i>Laylat al-Qadr</i> hetzelfde als hun twee heerschappijen samen

Q.97:4	الْمَلَائِكَةُ {engelen}	الرُّوحُ {de geest}	أمر {beschikking/bevel}
Al-Muqātil (d. 722 CE):		De meest magnifieke schepping (' <i>azīm al-Khilqa</i>); de engel Malik	Barmhartigheid (<i>rahmah</i>); de <i>Qadr</i> en <i>Qadā</i> van dat jaar
Al-Māturīdī (d. 944 CE):	Engelen verantwoordelijk over de schepping	Gabriel (Q.26:193); barmhartigheid	Via het bevel worden de engelen neergezonden; de <i>Qadr</i> van dat jaar
Al-Samarqandī (d. 985 CE):	De engelen Asrāfīl, Gabriel, Mikā'īl, engel des doods	Een schepping die op de engelen lijkt met het gezicht van een mens; de geest van de mens komt via Zijn bevel (Q.17:85)	De bevel des doods (<i>amr al-Mawt</i>)
Al-Māwardī (d. 1058 CE):		Gabriel; bevelende engelen; engelen die dichtbij God zijn; leger van God die niet tot de engelen behoren; barmhartigheid	Provisie (<i>rizq</i>) voor die periode
Al-Qushayrī (d. 1072 CE):		Gabriel; een machtige engel (<i>malaku 'azīm</i>)	
Al-Rāzī (d. 1209 CE):	De dichtbijzijndste engelen tot God dalen neer op de aanbidder; je kan engelen alleen op <i>Laylat al-Qadr</i> zien	Een machtige engel; Jezus; Qur'ān (Q.42:52); Barmhartigheid (Q.12:87)	Een kleed (<i>sutrah</i>) over het kwaad; via het bevel worden de engelen neergezonden; de <i>Qadr</i> van dat jaar; <i>amr</i> is <i>qadr</i>
Abū al-Su‘ūd al-Efendī (d. 1574 CE):	Engelen zijn alleen deze nacht te zien	Een schepping behorende tot de engelen	Alle <i>amr</i> met de bepaling van God (<i>qaḍā Allāh</i>) voor

			dat jaar (Q.44:4); de leeflengte van de mensen
--	--	--	--

Q.97:5	سلام {vrede}
Al-Muqātil (d. 722 CE):	Vrede; zegeningen en goedheid
Al-Māturīdī (d. 944 CE):	De engelen worden neergezonden met vrede, barmhartigheid en vergeving; nacht zonder kwaad en Satan waardoor men veilig (<i>salim</i>) is; bescherming tegen straf van God;
Al-Samarqandī (d. 985 CE):	Veilig voor enig zonde, kwaad of Satan
Al-Māwardī (d. 1058 CE):	Veilig tegen enig kwaad of Satan; is vrede, goedheid en zegeningen; de engelen zeggen vrede op de gelovigen
Al-Qushayrī (d. 1072 CE):	Vrede op de heiligen
Al-Rāzī (d. 1209 CE):	Vredesgroet van de engelen op de gehoorzamen; veiligheid tegen kwaad en rampen en Satan; vrede, zegeningen, gelukzaligheden
Abū al-Su‘ūd al-Efendī (d. 1574 CE):	God bepaalt (<i>yuqadr</i>) alleen met veiligheid (<i>salāmah</i>) en goedheid (<i>khayr</i>)

Appendix II: Islamitische openbaringskosmologie

figuur 1. Openbaringskosmologie

